

Toelichting onderzoek 150 jarig bestaan Javalaantje 15-9-2016, door Marie-Christine Goedmakers

Dit jaar vieren we het 150 jarig bestaan van het Hofje het Javalaantje. Dat is niet zo vanzelfsprekend als het misschien lijkt. Het vaststellen van het bouwjaar heeft heel wat voeten in de aarde gehad.

Allereerst zal ik aangeven waar het Javalaantje zich bevindt. Het ligt tussen de Frederikstraat en de Koninginnegracht, in Willemspark II. De grenzen van dit deel van Archipel & Willemspark worden gevormd door de Koninginnegracht, de Javastraat, de Schelpkade en de Mauritskade/dr. Kuypersstraat. Het ligt dus net buiten de vroegere Haagse singels, waarvan de Mauritskade er één was. Het ligt ook buiten het 'echte' Willemspark, dat aan de andere kant van de Nassaulaan ligt, de vroegere grens van het park van koning Willem II. Dit park is in de jaren 50 van de 19e eeuw bebouwd, volgens een gemeentelijk plan. Willemspark II kwam grotendeels tussen 1862 en 1900 tot stand. De aanleg ervan vloeide niet, zoals bij Willemspark I of de Archipelbuurt, voort uit een door het gemeentebestuur ontworpen stadsuitbreiding, maar was het gevolg van initiatieven van particuliere bouwers. Het was niet een formeel geplande uitleg, maar de toen bestaande verkaveling van slootjes en wegen die bepalend is geweest voor het huidige stratenpatroon.

Nu over de ontstaansgeschiedenis van het hofje. Het zou binnenkort waarschijnlijk 150 jaar bestaan, was vorig jaar het idee. Er was al eerder onderzoek naar gedaan, rond de tijd dat het hofje gemeentelijk monument werd in 2006. Daaruit was naar voren gekomen dat het mogelijk rond 1870 zou zijn gebouwd door ene meneer Haring en dat het waarschijnlijk bedoeld was om het burgerpersoneel van de Frederikskazerne te huisvesten. Dat zou goed kunnen, want het hofje is er pal achter gebouwd, maar ik wilde toch wat meer zekerheid, in eerste instantie vooral over het bouwjaar.

Er waren dus verschillende aanknopingspunten beschikbaar om nader onderzoek naar te doen: die meneer Haring, de Frederikskazerne en het bouwjaar, rond 1870.

Allereerst ben ik op zoek gegaan naar de familie Haring. Deze bleek in de 19^e eeuw een belangrijke rol te hebben gespeeld in Willemspark II. Laurens Pieter Haring leefde van 1777 tot 1859 en was kastelein van een herberg en uitspanning voor koetsen, genaamd den Zoeten Inval. Deze herberg stond ongeveer op de plek van het laatste stukje Frederikstraat, bij de Javastraat. Zijn broer Pieter Antonius was tuinder en erfde waarschijnlijk een deel van het bezit van zijn broer, toen die in 1859 overleed. Pieter Antonius blijkt volgens het kadaster in 1862 wat stukken land te hebben verkocht, nadat den Zoeten inval op last van de gemeente was gesloopt, met het doel de Frederikstraat rechtdoor te kunnen doortrekken naar de Javastraat. Daarmee hield de bemoeienis van de familie Haring op, dus moest ik verder gaan zoeken.

Vervolgens heb ik de Frederikskazerne aan een onderzoek onderworpen. Tot het tweede kwart van de 19de eeuw was de in 1769 gebouwde kazerne (naast den Zoeten Inval) zo ongeveer het enige bouwwerk van betekenis in de omgeving. Achter de Frederikskazerne liep een sloot en ernaast waren wat huizen en een manege. Navraag bij het ministerie van Defensie leverde geen aanknopingspunten op over een eventueel hofje. Dit spoor liep dus ook dood.

Dan het bouwjaar: 1870 of daaromtrent. Oude stadsplattegronden bleken hiervoor niet betrouwbaar genoeg. In hetzelfde jaar is het hofje op de ene kaart wel en op de andere niet te zien. Dat schoot dus niet op.

De kadastrale perceelnummers van het hofje leken nog wel een houvast te bieden. Je zou ermee terug in de tijd moeten kunnen zoeken. Helaas, voor 1913 werd dit steeds lastiger. In dat jaar waren de perceelnummers gewijzigd. In de jaren ervoor veranderde er ook van alles, waardoor ik het spoor bijster

dreigde te raken. Gelukkig kreeg ik net op tijd hulp van een medewerkster van het gemeentearchief. Zo kwam uit de kadastrale leggers het oprichtingsjaar 1866 naar voren.

In dat jaar werden echter maar 30 huisjes geregistreerd. Dit riep allerlei vragen op over de juistheid van mijn bevindingen. Gelukkig werd al snel duidelijk dat de twee kopwoningen pas ongeveer 10 jaar later aan het hofje werden aangebouwd.

In een Proces Verbaal van de gemeente uit 1912, dat al uit eerder onderzoek beschikbaar was gekomen, stond de naam van de toenmalige eigenaar van het hofje: J.L van der Leeuw. Renée Spronk, een hofgenote, is vervolgens op internet naar de familie van der Leeuw gaan zoeken en vond daar een verre afstammeling, die in het bezit bleek te zijn van de familiechronieken die een ander familielid: Jacobus van der Leeuw had geschreven. Dat was een geweldige vondst, waarmee de informatie van het kadaster kon worden gestaafd.

In de kronieken was te zien dat zijn grootvader, Gerardus van der Leeuw, die metselaarspatroon was, in 1862 op een veiling stukken grond had gekocht. Vervolgens bouwde hij de (meeste) huisjes van het hofje. En toen die klaar waren is de stichting ervan kadastraal geregistreerd.

Het hofje is dus voor het grootste deel al vóór 1866 gebouwd. Het ontstaan ervan lijkt vooral pragmatisch te zijn: de man die het heeft gebouwd was toen hij de grond kocht 52 jaar oud en had behoefte aan een oudedagsvoorziening. De verhuur van arbeidershuisjes was zeer lucratief, zo blijkt uit de familiechronieken. In totaal bouwde hij 64 huisjes, waarvan de helft langs de Javalaan (de huidige zijstraat van de Javastraat met dezelfde naam). De andere 32 vormden samen het hofje. Hij bouwde het hofje langs een sloot, die haaks lag op de sloot achter de Frederikskazerne. Aan de andere kant ervan lagen de tuinen van de familie Repelaer. Mevrouw Repelaer en haar dochter hebben waarschijnlijk vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw tot enkele jaren voor de tweede wereldoorlog op Koninginnegracht 21 gewoond. Ze hadden een achteruitgang naar hun tuinen, het huidige Bosje van Repelaer.

Inmiddels is het 2016, dus waarom zouden we dit jaar niet het 150 jarig bestaan van het hofje vieren? Het lijkt het meest logische om te doen, want vóór dit jaar wisten we nog niet hoe oud het hofje echt was.

Ik heb de geschiedenis van het hofje en het ontstaan van Willemspark II op papier gezet. Het resultaat is een jubileumboek, dat we tijdens de viering van het 150 jarig bestaan aan de achter-achterkleinzoon van de stichter van het hofje zullen aanbieden. Het boekje is uitgegeven in eigen beheer, maar is voor geïnteresseerden te koop (mcgoke@gmail.com).